

ภาพ

ภาพใบเสมาที่วัดตาลก่องรัฐจันวัน บ.กาลิม ต.เมืองพาน อ.บ้านฝ้อ จ.อุดรธานี. ใน “ใบเสมากลุ่มพระบาทบัวบาน อำเภอบ้านฝ้อ จังหวัด
อุดรธานี”.กรมศิลปากรจัดพิมพ์, ๒๕๔๑.¹

¹ อรุณศักดิ์ กิ่งมณี “ได้วิเคราะห์ภาพสลักเล่าเรื่องแผ่นนี้ ยังไม่สามารถกำหนดได้แน่ชัดว่าอยู่ในเรื่องใด แต่ภาพสลัก นุรุษประธานที่

พระยาสุมิตธัมมเจ้าหตสอรั้งคราตุและป็นนาราตุคุดกหลัง

๔/๑๕๒ (ปรา) บัดนี้ จักจอรหันเจ้าทั้งห้า พ้อมกันไปสู่เมืองมรุกขนคร จึงเข้าเมื่อบิณฑบาตในบ้านนอกนิคม อันสัพพะปัญญเจ้าอริฐานฮอยไว้แก่พระยาปรา (ปลา) นั้นแล้ว เจ้าทั้งห้าออกมาให้ทานข้าวแก่ปาทั้งหลายว่า **ทีฆา ๔/๑๖/๑ ยูโก โทตุ** ปาทั้งหลายจงมีอายุยืนเทิน ว่าดังนี้คนทั้งหลาย จึงใส่ชื่อว่า **บ้านเชียงยืน**² แต่นั้นมาแล

เจ้าทั้งหลาย จึงชวนน้ำไปสันข้าว ที่บ่อนพรมทั้งห้า ว่าเมืองมรุกขนคร หล่าขึ้นมาแต่นั้นแล เจ้าทั้งห้าพากจากที่นั่น ไปสู่ภูกำฟ้าปฏิสสถานซึ่งกัน

คั้นฮู้แล้ว มหาระตะนะเถนเจ้าพี่น้อง ไปบิณฑบาตในเมือง**อินทปัตถนคร** มิตตาพระยา **อาว**³ เบื้องจุลละปัตตาแห่งตน มาช้อยละปะนา

มหาสุวัณณะปราสาทเถนพี่น้อง ไปบิณฑบาตในเมือง**ปุตตะจุลละณีพรหมทัต** อันเป็นลูกหญิงลูกชาย แต่ชาติตีก่อนนั้น ชาติต่อนี้ เล่าได้เป็นพ่อออกแม่ออกเจ้าทั้ง ๒ บัดนี้แล เพื่อให้มาช้อยละป็นนารอรั้งคราสดอม **พระยาสุมิตธัมมิกกราชาธิราชเอกกราสมรุกขนคร** หนี (นี้) ก็มีแล

เจ้าสังขวิไชยเถน ก็เข้าไป ๔/๑๖๒ (ย) บิณฑบาตใน **ราชะคังหลวง** แห่งพระยาสุมิตธัมมเจ้าแลนางเทวีแก้ว ๆ หลังเห็นเจ้า **สังขวิไชยเถน** อันทรงผ้าคำแดงงามอันพระยานาคให้ นั้น ลวดมีใจชมชื่นยินดีปีติซาบอบไปใน**ขะสัทธิระ** (ขันธะสันดาน) ทั้งมวร เหมือนดังลูกราชสี อันพัดพากแม่แลจวบกัน กระสันดอมกันนั้นแล ราชเทวีบ่อาจตั้งฮู้ได้ มีใจหวนไหวไปมา เหมือนดังช่อทุ้ง อันลมกวัดแกว่งนั้นแล จึงราทานมหาเถนเจ้า ขึ้นสร้อยธูตในกลางปราสาทแล้ว ให้**สันข้าวน้ำโภชนะอาทานอัน ประณีษ**⁴

แล้วพระยาแลนางเทวีจึงไหวว่า เจ้าเป็นตนดี ตนงาม ควรฮักจำเรินใจยิ่งนัก ลูกแต่ที่ใด มามิตตานี้ก็ข้าจา

มหาเถนเจ้าว่า เหาลูกแต่เมืองฮ้อยเอ็ดประตูพุ่น มาหาพ่อหาแม่แล เหดพ่อแม่หนีมาอยู่เมืองมรุกขนครพี่แล

พระยาแลเทวีว่า พ่อแม่เจ้ากู่อยู่ที่ใดนั้นจา มหาเถนเจ้าว่า คำพ่อแม่เฮาอยู่เมืองสีโคตร ๔/๑๗/๑ บองหัน จึงหนีไปเอาเมียในเมืองฮ้อยเอ็ดประตู ประสูตเฮาประเมียมาอยู่หนีแล

พระยาแลนางเทวีบ่ตรัสฮู้แจ้ง ก็คิดไว้ในใจว่า เจ้าหลงพ่อแม่เสียควา (คราว) มัวคำทุกข์ จึงถามว่า เจ้าหลงพ่อแม่เสีย ก็ข้ารื้อว่าดังนั้น

มหาเถนเจ้า จึงถามว่า มหาราสทั้ง ๒ จากที่ใด มาอยู่ที่นี้จา

พระยาจึงว่า ผู้ข้าทั้ง ๒ บ่ได้จากที่ใดมา หากเกิดมาแต่กระกูรละวงสาในที่นี้แล

มหาเถนเจ้าว่า เฮาบ่ได้ถามหากระกูรละวงสาเนา เหาถามชาติอันก่อนพุ่นแล

ประทับมหาราชสิลาและการประดับตกแต่งวรกายที่แสดงถึงความสูงศักดิ์ คงหมายถึงพระอินทร์ หรือมหาสัตว์ที่กำลังแสดงธรรม ส่วนบุคคลด้านขวาคงเป็นผู้เคารพบูชา สำหรับบุคคลด้านซ้ายน่าจะเขียนแบบมาจากภพฤณี (นักรบ) ที่กำลังบำเพ็ญเพียรดังที่พบกันอยู่ทั่วไปบนภาพสลักตามปราสาทหินของเขมร...ภาพสลักเล่าเรื่องใบเสมากลุ่มนี้แสดงถึงอิทธิพลศิลปะเขมร สมัยเกาะแกร์ (ราวครึ่งหลังพุทธศตวรรษที่ ๑๕)”. ใบเสมากลุ่มพระบาทบัวบาน อำเภอบ้านฝาง จ.พิจิตร, หน้า ๔๘-๔๙.

² ปัจจุบันยังพบชื่อบ้านเชียงยืน ในตำบลวินพระบาท อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครพนม-ผู้ปริวรรต

³ หมายถึง น้องชายของบิดา

⁴ ประณีต-ผู้ปริวรรต

พระยาแลนางเทวี จึงว่าเจ้ากูเป็นอรหันต์ อัน **ชะรีอ**⁵

มหาเถนเจ้าว่า **อามะ ทาละ**

เมื่อนี้ คำอัจสะจัน ก็เพิงมีมากนัก เทวดาฝูงอยู่อักษา **ภูมมเสตตร**⁶ พระยาแลเทวดา อันอักษากำ
ฟ้าทั้งมวร เป่าหอยสังข์เสบทั่วเมือง ทุกบ่อนเป็นอันม่วนนั้ก

คนทั้งหลาย ได้ยินแต่เสียงหอยสังข์บ่เห็นเทวดา จึงให้เสียงสาธุگانไปทั่วทั้ง **๕/๑๗/๒ (ข)** เมืองแล คือ
ดังเสียงเจ้าสังข์วิไชยยะเถน เทสสนาหั้นแล

ดูรามหาราส เหาจากแต่เมืองพระยาจันทบุรีพูน มามิตา (เมตตา) มหาราสให้ถึงสุขหั้นแล เมื่อ
ชาติพูน มหาราสได้เป็น**พระยาโคตรบรูในเมืองสีโคตรบอง**

ยามนั้น พระเจ้ามาสรุทธิฎีกำฟ้าคินเน้ง (หนึ่ง) อุงเข้า พุทธวิไสยส่องแจ้ง**สระเต็ดจ**ไปอิงตันอักษ
(ฮัง) เบื้องใต้ เพื่อมิตามหาราสให้ถึงสุขแล จึงเข้ามาบิณฑบาตในเมืองสีโคตรบอง มหาราสใส่บาตจึง
ปราถนาค้าศาสนา สัพพะัญญเจ้าสำพะาะซึ่งมหาราสบ่ทรงบาต พุทธลีลาคินตามทาง มหาราสชมชื่นยินดีอุม
บาสนำไปส่งฮอดตันฮั้นแล

ยามนั้น เหาเป็นน้องมหาราส มหาราส จุตติไปเกิดในเมืองสาเกตตะนคร เป็นพระยาอ้อยเอ็ดปักตุ นาง
สิรัตตะนะเทวี เทียม **องมหาราส**⁷ หั้นแล

ยามนั้น เหาได้เป็นพระยานันทเสน ก็ได้เสวยราชแทน **๕/๑๘/๑** เมืองสีโคตรบองได้**สิบสามปี** สัพพะัญญเหา
นิพพานแลอรหันตาเจ้า **๕** อ้อยตน มีมหากัสสปะเถระเจ้าเป็น **ประธาน**⁸ เหา (ฮาตุ) หัวอกมาไว้ที่ฎีกำฟ้าเหา
แล

พระยาทั้ง **๔** ก็ได้พ้อมกันก่ออุปมุง ที่ฎีกำฟ้าหั้น ใส่ฮาตุหัวอกสัพพะัญญเจ้าปางนั้นแล พระยาทั้ง **๔**
กับเหา ได้ปราถนาบวตเป็นอรหันตา พระมหากัสสปะเจ้าเล่าอรหันตา **๕** อ้อยให้**พอรชู้**ตน จึงได้มาเป็น
อรหันตาทั้งห้า ในชาติอันนี้แล เมื่อเหาจุตติ จากอันเป็นพระยานันทเสนนั้น ได้มาเกิด **ดอม**⁹ นางสิระตะนะ
เทวี พระยาอ้อยเอ็ดปักตุปางนั้น แม่มหาราส กับทั้งนางเทวีแก้ว บัดนี้หั้นแล

เสนาอามาสทั้งหลาย เหาสันทะกัน หนีจากเมืองสีโคตรบอง มาสร้างเมืองที่นี้ จึงราชาพิเสก**ลูกนาง**
เทวีบุปผา เสวยราชเป็น **๕/๑๘/๒ (ข)** พระยามรุกขนคร ใน**ป่าไม้บก (ป่าไม้รวก)** ที่นี้แล¹⁰

ยามนั้น เมื่อนางสิรัตตะนะเทวีอ้อยเอ็ดปักตุ ประสูตเหาได้ **๗** วันแล้วตั้งนั้น แม่อันเหาจุตติประ
(ปละ) เหาเสีย มาเกิดในวงสาพระยามรุกขนคร พระยาเล่าเหาเป็นลูก มหาราสเจ้า จุตตินำมาเกิด เป็นลูก

5 หรือ-ผู้ปริวรรต

6 ภูมิเสวตฉัตร-ผู้ปริวรรต

7 องคัมหาราช-ผู้ปริวรรต

8 ประธาน-ผู้ปริวรรต

9 หมายถึง ค้วย, โคข, ตาม

10 มีการจารแก้ไขเพิ่มเติมไว้ในส่วนแผ่นสุดท้ายที่ ๕/๒๘/๑ กล่าวว่า “บัดนี้หั้นแล เสนาอามาสทั้งหลายเหาสันทะกันหนีจากเมืองสีโคตร
บองมาสร้างเมืองที่นี้จึงราชาพิเสกลูกนางเทวีบุปผาเสวยราชเป็นพระยามรุกขนครในป่าไม้รวกที่นี้”

พระยามรุกขนคร มหาราสแลเทวีแก้ว เป็นพ่อแม่เฮ้าหั้นแล เฮ้าได้ขานคำมหาราสทั้ง ๒ พ่อแม่เฮ้า หลงมาในที่หั้นแล

พระยาแลนางเทวี ได้ฟัง**ธัมมอดิตะชาติ** ดอมมหาเถนเจ้าตนลูก เหมือนดั่งเห็นยังชาติดอันก่อนดอม น้ำตาลวดตก ซึ่งมหาราส เถนเจ้า คนทั้งหลาย ผุ่งเป็น**ช้อยัทธบาส** (หัตถบาส) เห็นน้ำตาเจ้าตกบ่ขาด ลวดมี **โถมมะนัส** ให้อินมากนั้ เป็นอันมีนั้ในบั้งคั้บปราสาท โสงหลวง ก็มีหั้นแล

นางเทวีแก้ว ๕/๑๙/๑ จึงถามมหาเถนเจ้าว่า เมื่อผู้เข้าจตุตติจากประเจ้ากุเสียแต่น้อยนั้ ไผผู้เลี้ยงเจ้ากุนั้จจา มหาเถนเจ้าว่า นางเลี้ยงพอนมกับทั้งนางผุ่งเป็น**ปรท** (บาท) **บริจาคมหาราส**เจ้าหากเลี้ยงแล เมื่อบ้านเมือง ฮ้อยเอ็ดปักตูแตกนั้ นางทั้งหลาย บางพองหนีคินเมื่อสู่บ้านเมืองแห่งตน นางเลี้ยงพอนม จึงฮักสาเฮ้า เมื่อตก เมืองสุวัณณภูมิแต่น้อย เจ้าสังฆะรักชิตต จึงเอามาบวดสั่งสอน แล้วหนีเมื่อสู่**เมืองราชคิหพูน**แล

ยามนั้ พระยาสุมิตธัมมเจ้า คีตฮอดเมื่อพระยาจันทุรีแปงปราสาท ผ้าสาดก ใส่ดอกปทุมทริกมา วันนั้

พระยา ถามมหาเถนเจ้าว่า อรหันตาเจ้ามีในเมือง **ภูมมะสถาน**หั้น กี่ตนก็ข้าจา

มหาเถนเจ้ากล่าวว่ามีสิบตนหั้นแล หนีเมื่อเมืองราชคิหพูน ๓ ตน นิพพานแล้ว ๒ ๕/๑๙/๒ (ย) ตน ยัง มาพ้อมกันบัดนี้ มีห้าตนกับเฮ้าแล

ยามนั้ อรหันตาเจ้าทั้งสี่ จากเมืองอินทปฏฐนคร เมืองจุลลณีพรหมทัต เข้ามาในปราสาทดอมเจ้า สังขวิเชยยะเถนแล้ว ก็ปฏิสัถถานด้าน**จารจา**กับดอมพระยาว่า

ดูรา มหาราสตนมีคำปรารณาคำพุทธศาสนา เท้าห้าพันวัสสา พระยาทั้งห้าได้มาก่ออุปมุงที่ภูก้าฟ้าไว้ อรั้งคราสสัพพัญญเจ้าปางนั้ แม่่นลูกมหาราส เจ้าสังขวิเชยยะเถนตน ๑ แม่่นเฮ้าทั้งสี่ อันมิตตาบัดนี้แล พระยาแลนางเทวี เห็นอรหันตาเจ้า**ธรง**ผ้าดอกค้ำ พระยาแลนางเทวีเข้ามานั่งเฮียงกันด้วยลำดับในกลาง ปราสาท เห็นอรหันตาเจ้าเป็นอันงามแก่ตา ได้ยินเสียงอรหันตาเจ้าเป็นอันม่วน มีคำชมชื่นยินดี เหมือนดั่งได้ ไปทางอากาศกลางหา ๕/๒๐/๑ ก็มีแล

ยามนั้ เทวดาเป่าหอยสังขเสบทั่วเมืองทั้งมวร เป็นวาระอันถ้วน ๒ พระยาแลนางเทวีแต่งข้าวน้ำ **โภชนะอาทาน**ให้สันแล้ว ก็จจะอันสันข้าวນั้ จึงอย่าเสียงหอยสังข

พระยาจึงถามว่า พระยาทั้ง ๕ เป็นอรหันตา พ้อมกัน บัดนี้เจ้าตนใดแม่่นพระยาเมืองใด แต่ก่อนก็ ข้าจา

มหาระตะนะเถน จึงว่า ตนเฮ้าแม่่นพระยาสุวั (ถณะ) ภังคาละ กินเมืองหนองหานหลวง ยามนั้ แล พระเจ้าได้มามิตตาธัมมเทศสนา เฮ้าก็ได้ฟังต่อหน้า**องสัพพัญญเจ้า**แท้

จุลละรัตตะนะเถนนี้ แม่่นน้องเฮ้า พระยาคำแดง กินเมืองหนองหานน้อย

มหาสุวัถณะปราสาทเถนนี้ แม่่นพระยาจุลละณีพรหมทัต

จุลละสุวัถณะปราสาทเถน ตนเป็นน้อง แม่่นพระยาอินทปัตถนคร

เจ้าสังขวิเชยยะเถนนี้ แม่่นพระยานันทะเสน กินเมืองสีโคตรบอง แทนเมืองมหาราส ๕/๒๐/๒ (เป) บ้านเมืองเป็นพระยาตีโคตรบูรณั้ มหาราส จุตติได้ไปเกิดใน เมืองสาเกตตนคร พูนแล

พระยาแลนางเทวีกับคนทั้งหลาย ยอมมือขึ้นให้เสียงสาธุگان แม่นว่าเทวดา ก็ให้เสียงสาธุگانมากนัก เป็นอันม่วนนั้ก ปางนั้นแล

อรหันตาเจ้าทั้งห้า จึงเอาสันทะว่า ส่วนดังฎีกำฟ้า ชื่อว่า ดอยกัปะนะคีรี พระพุทธเจ้าสำพะาะเซ็ง มหาราส เพื่อจักกะปะนาอรังคะธาส พระยาเหลื่อมไสยินดีว่า จักไปสืบสังณะปะนนาแล อรหันตาเจ้าทั้งห้าไปสูฎุ กำฟ้าก่อน

ยามนั้น พระยาสุมิตตธัมมเจ้า อานัด **พละเทวะอามาส** ผู้สลาสด้วยแต่งกาน เอากำล้งไปนำอรหัน ตา

จึงแบ่งวิหานไว้ด้านวันตกนั้น ๒ หลัง นอกเขตชัวฮ้อยวา ให้มหารัตตะนะเถนเจ้าพี่น้อง อยู่คนหลัง แบ่งวิหานไว้ด้านใต้ ๒ หลัง ให้มหาสุวัณณะปราสาทเถนเจ้าพี่น้อง อยู่ ๕/๒๑/๑ คนหลัง แบ่งไว้ด้านเหนือหลัง ๑ ให้เจ้าสังขวิชะ (เขยยะ) เถน อยู่หั้นแล

พละเว (เทวะ) อามาส ให้ชำระแผ้วฎีกำฟ้าดีแล้ว

จึงแบ่งราชอำนั้ก (สำนั้ก) พระยาสุมิ (ตต) ธัมมเจ้าไว้เพียงปากน้ำเซหั้นแล

แบ่งราชอำนั้ก ๒ หลังไว้ถำ พระยาปุตตะจุลละณีพรหมทัต พระยาจุลลัณณีอินทปัตถนครกำฝายไ้ ปากน้ำกำ

แล้วจึงคั้นมาคอบพระยาสุมิตตธัมมเจ้า จึงแต่งเคื่องสักกระบูชาชูเยื้อง แต่งเฮือมั่งคะใส่ปราสาทอำ กลางข้างมำร้พัน ไปทางเท็งหังมวร

พระยาสุมิตตธัมมเจ้าไปทางเฮือ ๒ ส่วนไปทางบก ๓ ส่วนนุ่งผ้าขาว เสื้อขาว ชูคน

ยามนั้น ปักตูอุปมุง**ปรากฏ**เป็นอันตันเสย

คั้นพระยาฮอดแล้ว ตั้งขวงหลันมโหสพบูชา พอเที่ยงคั้น อรุ้งคะธาสัพพะญญาเจ้า กทำ**ประฏิหาน**เป็น ดั่งเมื่อพระยาอินทา ลงมาบูชาวันนั้นแล ปักตูอุปมุงก็หากไขไว้ทั้งสี่ด้าน พระยาแลนาง ๕/๒๑/๒ (แป) เทวีแก้ว คนทั้งหลาย ยิ่งอัจจะจันมากนัก

เทวดาฝูงฮักสาที่นั้นเสยง ก็ให้เสียงสาธุگانทั่วป่า เป่าหอยสังขเสบเป็นตันอันถ้วน ๓ แล

พระยาสุมิตตธัมม อานัดพละเทวะอามาสให้เส้น (เส็ง?) คนทั้งหลาย ด้วยว่า ปุคะฝูงไดยังมักเอา กานราชสัทธา จักให้เป็น**ข้าอุปปะถาก** กอง**ข้อยมหาธาตุเจ้า** กับ**ทั้งราชอัสไก** (อภัย) เวียกบ้านกานเมืองแล ให้ดินด้วยไ้หน้าไว้กับหั้นแล

ยามนั้น คนทั้งหลาย พ้อมกันว่า

ชุม ๑ ขานว่า จักดำ **ชะทาย**¹¹

11 ในจารึกอิฐูเฒา (วัดพระธาตุพนม) มีข้อความที่เกี่ยวข้องกับ “ชะทาย” ว่า “พุทธศักราช ๒๔๔๔ ปีฉลู ตรีศก ร.ศ. ๑๒๐ ณ วัน เดือนอ้าย ขึ้น ๑๔ ค่ำ ภายในมิตานพระครูสีทา พระครูอุครพิทักษ์คณะเดช ท่านพระครูหนู พระเล็กเมืองอุบลราชธานี พระครูทา เจ้าด้านทั้ง ๔ วัด ธาตุพนม... (ชำรุด) ... หลวงชาญอักษร เมืองนครราชสีมา หลวงปราณี พระศรีวรราช หลวงภักดีเสนาบรรราช กรมมหาชัยหอสมบัติ-พิว ยยทองคำ-เมย ท้าวพิมสาร และนายททาทิกำบ้านธาตุพนมท้าววรบุตร กำนันบ้านพระกลาง ไชยวงสา ผู้ใหญ่บ้านคอนกลาง หลวงจำปา สักดิ์สิทธิ์ผล กำนันบ้านน้ำกำ อุปราชราชวงศ์ พระชลชนนะไชย พระวรสาร พ่อกุ่ม เมืองเรณูนครพร้อมท่านข้าหลวงบริเวณ เจ้าเมือง

ชุม ๑ ขานว่า จะฟันฮางชะทาย
ชุม ๑ ขานว่า จักหาเปือกไม้มีต้นว่า เปือกออยางโง¹²
ชุม ๑ ขานว่า จักเอาชายแลเฮ็ดสวนอ้อย
ชุม ๑ ขานว่า จักสานเกยาะ (กะเยาะ?) แลกะตำ เคื่องหาบหามทั้งมวร
ชุม ๑ ขานว่า จักปั่นปาง (ปรางค์?) เอาคำมาพอก
ชุม ๑ ขานว่า จัดชุดเอาแฮ (กรวด, หินลูกรัง) มาถม
ชุม ๑ ขานว่า จักฮักสาตันโ (โพธิ์) ห้อยบาสแล หาหนิง หาปูน มาใส่เคื่องชะทายหั้นแล

พละทเวอะฮามาส กตเอาเส้น ได้ ๓ พันหัด (ถ้วน) ๕/๒๒/๑ จึงให้ล่ำมเอาเส้นแล้ว ให้เป็นเจ้าเรียกจับ
กาน (การ)

พระยาสุมิตตธัมมเจ้า เอา พระเนียม¹³ เงิน คำ แลเคื่องทำเวียกกานทั้งมวร ให้พละทเวอะฮามาสแจก
คนทั้งหลายแล เอา พุด¹⁴ คีน (ขึ้น) ต้นผู้ปั่นถึงหมื่นคำพัน เสือกกับผ้าปั่นแก่ล่ำมแล้ว เงินหมื่น คำพันเสือกกับผ้า
อันปั่นแก่คนทั้งหลายนั้นแล คีนคนเงินคำฮ้อย เสือกกับผ้าให้กับชู่คน จก เสียม พ้า มีด ขวานใหญ่ ลิว ซี จัว
ควาย กับเฮือลำ ๑ ชู่คนเสม (เสมอ) กัน ให้เขาเอาลูกเมีย พี่น้องวงสา เขามาอยู่ตั้งบ้านสร้างเมืองหั้นแล
ข้าวของเงินคำฝุงนี้ พระยาสุมิตตธัมมเจ้า ได้แต่ท้าวพระยาฮ้อยเอ็ดเมืองนำมาถวายแลปีแล ๒ เพื่อด้วยกุ
สละบุร (กุศลบุญ) อันได้ใส่บาสแลได้อุ้มบาสพระเจ้าไปส่งนั้นแล ปรรณาคำพระพุทธานุสาสนา วันนั้นแล

พระยาสุมิตตธัมมเจ้า คีนมาเมืองกับดอมนางเทวีแก้ว อยู่ตามคำสุกขสระเบายแห่งตนก่อน คน
ทั้งหลาย ก็สืบแต่ ๕/๒๒/๒ (ใบ) พาน (พลาน) อุปมุงเป็นค้ำนั้น ขึ้นให้เป็นพานอันถ้วน ๒ แล ประจุไว้

ยามนั้น พระยาปุตตะจุลละณีพรหมหัตต์ เอนางปัจฉิราชเทวีมา พระยาจุลลันณินอินทปัตถนคร เอน
นางเทวีมาฮอด อม (ร) รัสสี โยธิกะรัสสี ก็เอามาฮอดที่ภูคำฟ้า

กรรมการเมืองนคร เมืองเรณู และภิกษุสามเณร ทายก อุบาสก อุบาสิกา แขวงเมืองต่าง ๆ มีศรัทธาปฏิสังขรณ์พระเจดีย์บรมธาตุพนมคือ โบก
ปูนต่อยอดถึงพื้นและกำแพงที่ซำรุดต่าง ๆ มีทองคำแผ่นหนักประมาณ ๕๐ บาทเศษ ทองคำปลิวประมาณ ๑ แสนเศษ เงินแผ่นหนัก
ประมาณ ๒๐๐ บาทเศษ เงินบาทประมาณ ๑๐๐ บาทเศษ แก้วเม็ดประมาณ ๒๐๐ เศษ แก้วประดับ ๑๒๐ หีบ โปงทองหล่อ ๑ ใบ มีทอง
หนัก ๒ แสน แลบสมภารเป็นที่ถาวรรุ่งเรือง นำมาซึ่งความเลื่อมใสของเทพยดาและมนุษย์ทั้งหลายตราบเท่า ๕๐๐๐ วัสส นิพุพานปัจจุ โย
โทตุ

คำชะทายโปก: ปูน ๕ ทราย ๗ น้ำอ้อย ๒ น้ำหนิง ๑ ยางบง ๕

ชะทายเพชร: ปูน ๒ ทราย ๕ น้ำมะขาม ๒ น้ำมันยาง ๑” นิตานอุรังคธาตุ ฉบับหลวงพระบาง. กรมส่งเสริมวัฒนธรรม.

๒๕๕๓. หน้า ๑๖๕-๑๖๖.

12 ฉบับของหอสมุดแห่งชาติและฉบับของกรมส่งเสริมวัฒนธรรม ว่า เปลือกกะโดนและยางบง

13 หมายถึง หีบใส่ของ

14 หมายถึง ปั่นส่วนแบ่งพุด

พระเทวะอามาส ให้ล้าเมืองราทนาพระยาสุมิตตธัมมเจ้า ก็ไปยังอยู่จำนงค์น้อย ๑ ก่อนพอสมกาลอันควรจึงไปสู่ภูภำพำ จึงเอาอรังคธาสมาตั้งชันคำไว้ พระยาปุตตะจุลละณีพรหมทัต พระยาจุลลันณินทปัตถนคร แลรัสสีทั้ง ๒ เอา **อุบมุงหินอุยอต**¹⁵ ขึ้นเมื่อตั้งไว้

พระยาสุมิตตธัมม จึงเอาอรังคธาขึ้นเมื่อปะนนาไว้ พระเทวะอามาส ถือน้ำเต้าชันนำ พระยาสุมิตตธัมมเจ้า ก็หตสงอรังคธาสัพพัญญูเจ้าแล เสนาอามาสทั้งมวร เอา**พุทธฐูปเงินคำแลธาตุอรหันตเจ้าอันตนได้พุตน้อย** ไว้ ๕/๒๓/๑ **ชอกแคมจิมแจนันแล**

พระยาทั้ง ๓ ก็ขึ้นแปงยอต ด้วยมือตนหันแล

ยามนั้น คนทั้งหลาย บางพองพ้อน บางพ้อน บางพองตืดสีตีเป่า

เทวดาทั้งหลาย ก็เป่าหอยสังข์แลให้ฝนตกลงมา ปุคละผู้โตมกชุ่มมกเอيين ฝนอันนั้นจึงถัก **ฮำ**¹⁶ ปุคละผู้โตมกชุ่ม มกฮำ ฝนอันนั้นก็บักบฮำ

คนทั้งหลาย ผุงไต่เป็น **พยาส**¹⁷ **บาด ไซ้ หูหนา ตามิต พุด เอียน** แล ได้เข้าไปพ้อมด้วยกุสละบูรแท้ ก็หายพยาสเสียงเสียแล

เทวดาทั้งหลาย เล่าผายข้าวตอกดอกไม้ ทั้งหลายมี **ดอกลงของ**¹⁸ แล้วมาท่วภูภำพำทั้งมวรก็มีแล พระยาทั้ง ๓ มีพระยาสุมิตตธัมมเป็นเค้า เป็นใหญ่ ด้วย**บุญสมพพาน**นั้นแล

พระยา (สุมิตตธัมม) จึงปรารณาวา ขอให้ผู้เข้าเป็นพระเจ้าตน ๑ ในกาลจักมาพายหน้า ให้ได้เสวยราชทั่วเมืองในชุมพูที่บทั้งมวร ให้ได้ค้ำ ๕/๒๓/๒ (โย) พุทธศาสนาเท่าห้าพันวาสสาเทิน ให้ผู้เข้า ได้เมื่อเกิดในเมือง**ฟ้าตุตติดา** จึงลงมาพ้อมพระอริยะเมเตโยโพ (อิ) สัตเจ้าพุนเทิน

อมรรัสสี จึงปรารณาวา ขอให้ได้เป็นพุทธปัตตาอย่าขาดเทิน

พระยาปุตตะจุลละณีพรหมทัต พระยาจุลลันณินทปัตถนคร ว่าก็ได้มาก่ออุบมุงเค้านั้น แต่เมื่ออายุได้ ๑๐๓ (สิบ ๓) **ปสิ**¹⁹ ก็ได้ปรารณาเอาอันใดแล อันอรหันตาห้าฮ้อยตน มีมหากัสสปะเจ้าเป็น**ประพาน**นั้น ก็ได้เห็นแจ้งแก่ตาแท้ดีหลีหันแล

พระยาปุตตะจุลละณีพรหมทัต จึงปรารณาวา ขอให้ได้เป็น**อักคะสาวก**ตน ๑ ก้ำช้ายเทิน

พระยาจุลลันณินทปัตถนคร จึงปรารณาวาขอให้ได้เป็น**อักคะสาวก**ตน ๑ ก้ำชวาเทิน

สุมิตตธัมมเจ้าได้เป็นพระ (พุทธเจ้า) พุนเทิน

โยธิระรัสสี จึงปรารณาวา ขอให้ได้เป็นภิกขุ ๕/๒๔/๑ ในศาสนาพระโคตมะแล ให้ได้เถิงอรหันตาทนวิเสส **อย่าคลาดคา**เทิน

15 ฌบับของหตสมุดแห่งชาติและฌบับของกรมสงเสริมวัฒนธรรม ว่า หินชอกคูเพ็ก

16 หมายถิง ฝนร่า, พร่า-ผู้ปริวรรต

17 พยาศิ-ผู้ปริวรรต

18 กางของ, ปิบ-ผู้ปริวรรต

19 ปิ-ผู้ปริวรรต

พละเทวอามาส จึงปรารถนาว่า ขอให้ได้เกิดในเมืองสาวัตถี สืบสาสนามาตาบต่อเท่าฮอดเมือง สุวณณภูมิ จึงได้เมื่อเกิดเมืองฟ้าตุสสีดา จึงลงมาพ้อมเมเตยยะโพธิสัตพุนเทิน

นางเทวี จึงปรารถนาว่า ขอให้ได้เป็นเทวีแก้วพระยา (สุमितธัมมเจ้า) พุนเทิน

นางราชเทวี (ปัจสิมราชเทวี) พระยาจุลลันณอินทปัตถนคร อันเป็น แม่ออก²⁰

มหารัตตะนะเถนทั้ง ๒ จึงปรารถนา ขอให้ได้เป็นอัคคะสาวกตน ๑ อย่างฉลาดคาเทิน

ยามนั้น อรหันตาเจ้าทั้งห้า จึงให้พรว่า ให้ได้ตามคำมกคำปราถนา **มหาราสทั้ง ๓** อยาได้เป็น **ไภยอนตาย** แก่คำมกคำปราถนาสังเทิน

แม่นวาร์สสีทั้ง ๒ กิติ นางทั้ง ๓ กิติ พละเทวะอามาสกิติ ก็ให้ด้ตั้งคำมกคำปราถนาเทิน **อานิสงสะผละ** อันเฮา ๕/๒๔/๒ (เวา) ได้เป็นอรหันตานี้กิติ ก็ให้**คำชวยตติกาวงสา** (ญาตติกาวงสา) ชุคนเทิน

พระยาสุमितธัมมเจ้า ได้ยินคำอรหันตาเจ้า ก็ชมชื่นยินดีว่าสาธุ ๆ ดังนี้แล้ว จึงแต่งเคื่องอุปปฏิฐาก มี **ขันคำ ๒** หน่วย เคื่องขันหมากมี **บอปปุน ของภู (พลู) อุบเหมียง ถวายหมากมิต** ลวดคำทั้งมวรหันแล หน้า ๗ พัน **ขันเงินตั้ง อุบเหมียงคำ** หน่วย ๑ **ขันนากตั้งน้ำเต้า** หน่วย ๑ หน้าดั่งกัน **ขันเงินตั้งสอง** **ขันคำใส่** ผ้าเช็ดหน้าหน้า ๓ พันคำ

พละเทวะอามาส ถือเคื่องฝุงนี้เข้าไปในอุบมุง พระยาสุमितธัมมแลนางเทวีแก้ว เข้าไปนาก็เอาขันตั้ง เลียนไว้ **ขันคำ** จึงต้องถักขันแก้วแห่งพระยาอินทา พระยาสุमितธัมมเทวีแล้วแลพละเทวะอามาส จึงเห็นเคื่อง อุปปฏิฐากอันพระยาอินทา แต่งไว้นั้นเลี่ยนกันงามช่ายล่าย จึงพ้อมกันเจาะใส่หัวแล้ว ก็บปรากฏแก่ตาแลผู้มี บุ ๕/๒๕/๑ รสมพพาน เทวดาจึงให้เห็นแล

พระยาสุमितธัมมเจ้าแลนางเทวีแก้ว ออกมาก็เวียน **ปัททะชิน** ไหว้แล้ว จึงให้ก่อ **กำแพงอ้อม** แล ให้ เขตแดนกับ **พระมหาธาตุเจ้า** แลสละผู้คนกำลัง ๓ พัน มี **ล่ำมหลวง** เป็นเค้า อยู่เป็น **ช้อยโอกาส** กับหัน เท่าห้า **พันวัสสา** **หลังน้ำไว้ช้อยหน้าอรหันตาเจ้าทั้งห้า**²¹ แล้วมายังอยู่จำนักรแห่งตน หันก่อนแล

ยามนั้น พระยาปุตตะจุลละณีพรหมทัต พระยา (จุลลันณ) อินทปัตถนครแลรัสสีทั้ง ๒ จึงลาพาก จากกัน คินเมื่อสู่ที่อยู่แห่งตนชุคนก็มีแล

20 ฉบับของหอสมุดแห่งชาติและฉบับของกรมส่งเสริมวัฒนธรรม ว่าขอเป็นมารดาพระยาสุमितธัมมเจ้า

21 ฉบับของกรมส่งเสริมวัฒนธรรม ก่อนฉบับนี้ มีข้อความเพิ่มเติม คือ "...ก่อนที่พระยาสุमितธรรมจักสร้างพระธาตุนั้น พระองค์ได้มี อนุญาตให้บ้าน ๆ หนึ่ง คือบ้านกอนตั้ง บันดินก่อธาตุนั้นจึงได้ชื่อว่า "บ้านกอน" บ้านหนึ่งให้सानเกาะसानกะตำบามจึงได้ชื่อว่า "บ้านसान" บ้านหนึ่งตำชะทาย หาน้ำอ้อย น้ำหนิงและปุน จึงได้ชื่อว่า "บ้านชะทาย" บ้านหนึ่งแต่งไว้รักษาสำงจึงได้ชื่อว่า "บ้านสำง" บ้านหนึ่งตั้งไว้รักษาไม้โพธิ์ชัย จึงได้ชื่อว่า "บ้านโพธิ์" เมื่อพระองค์สร้างแล้ว ไล่ให้เข้าโอกาสหยาดน้ำตกแผ่นดินไว้ว่า บ้านฝุงนี้ให้ เป็นอุปปฏิฐากมหาธาตุ ครอบต่อเท่าห้าพันวัสสา" หน้า ๑๒๕.

ยามนั้น พระยาสุมิตตธัมมเจ้า จึงเอารั้วพนักกระ โยธาไปเอี่ยมดู**ตันฮัง** อันได้อุ้มบาสนำส่ง สัพพัญญูเจ้านั้นก็ยินดี (เลื่อม) ไส่ จึง**ก่ออุปมุงสถณสถาน** **ตั้งเตียวฎกาฬานัน**แล จึงให้ (อรหันตาเจ้า) ทั้งห้าเมื่อ เมืองราชคิห์ **เอธาตุคกหลังสัพพัญญูเจ้า ๕/๒๕/๒ (ข้าว)** มาละป็นนาไว้หั้นแล

พระยาสุมิตตธัมมเจ้า ก็คืบมาสู่เมืองมรุกขนคร ตาม**คำสุกขสละบาย**แห่งตนก็มีแล

ยามนั้น พละเทวะอามาส ไปดูเมืองฮ้อยเอ็ดปักกตุ จึงเห็นคนทั้งหลายยังแสน **๑ ผัวขาว ดาวบส** ยังห้าพัน **สังฆะเจ้า** ยังห้าพัน **สัมมณน** ยัง ๗ ฮ้อย จึงกตเอาแล้ว จึงคืบมาคอบพระยาสุมิตตธัมมเจ้า จึงถาม พละเทวะอามาสว่า เมืองฮ้อยเอ็ดปักกตุเดียนี้ **เขาอาไส**ซึ่งเมืองอันใดจา

พละเทวะอามาสขานว่า เขาตกแต่งดอกไม้เงินคำ **ช้างม้าบัณณะกาน**ไปช่วย**พระยาอะฆะพะยหน้า** **พระยาบุพพะกุนทะนคร** อันเอาดอกไม้เงินคำ มาถวายมหาราสเจ้าชูปนี้ก็ข้าแล

ยามนั้น สุมิตตธัมมเจ้า จึงประเมืองมรุกขนครไว้ หนีไปอยู่เมืองฮ้อยเอ็ดปักกตุ เสวยราสสีบพุทธ สาสนา **๕/๒๖/๑** บ้านเมืองก็มีแล คันว่าจตุตติ ก็ได้ไปเกิดใน**เมืองพารานสี**แล้ว จึงออกบวคเป็นรัสสีชื่อว่า **สุ** **มิตตธัมมรัสสี** อยู่ในป่าหิมัมพพานพุนก็มีแล

กล่าวบั้น **อูรังคราสนิทาน** **สาสนะนครนิทาน** **ปาถลักขนานิทาน** หมดท่อนี้แล